

ábhair

Glan an t-uisce salach: cuir i bhfeidhm é

Achoimre ar an gceacht

Coinnigh suas próca uisce lábaigh agus tabhair dúshlán do na grúpaí scagaire buidéil a dhearadh a ghlanfaidh é. Tar éis athróa na tástála cothroime a shórtáil ar an acmhainn idirghníomhach 'pleanálaí na tástála cothroime' agus scála gléine 1–5 a aontú leis an rang ar fad, cuireann na grúpaí olann chadáis, gaineamh, gairbhéal agus, más mian leo, páipéar scagtha ina sraitheanna in ord dá rogha féin. Ansin doirteann siad an méid céanna tomhaiste d'uisce lábach agus fanann siad go dtí deireadh comhairimh siar amháin don rang ar fad. Cuirtear na cupáin i líne ón gceann is lábaí go dtí an ceann is gléine; taifeadann na daltaí an dearadh, an scór agus an chonclúid sa Dialann Imscrúdaithe, agus ansin déanann siad nasc idir an tsamhail agus cóireáil uisce in Éirinn.

Cuspóirí foghlama

- Scagaire ina bhfuil roinnt sraitheanna a dhearadh agus a thógáil as ábhair laethúla
- Tástáil chothrom a dhéanamh chun a fháil amach cén dearadh scagaire is fearr a ghlanann uisce lábach
- An dúshlán a cheangal le cóireáil uisce agus le huisce glan mar fhíorcheist in Éirinn

Roimh an gcloigín: ullmhúchán

An oíche roimh ré, bíodh buidéal plaisteach amháin gearrtha do gach grúpa (is duine fásta amháin a ghearrann na buidéil). Nigh an gaineamh agus an gairbhéal; measc crúiscín dúnta d'uisce lábach roimh ré. Déan triail amháin ag doirteadh uisce trí scagaire ina bhfuil roinnt sraitheanna, ionas go mbeidh a fhios agat cá fhad a bheidh ar an rang ar fad fanacht. Cuir tacaí seasmhachta (crúiscín, bonn gearrtha nó poll i dtráidire), tráidirí, spúnóga, nótaí greamaitheacha agus cupáin bhailiúcháin ar na boird.

Ábhair

Earra	Líon	Do gach	Foinse	Ionadaí saor
buidéal plaisteach trédhearcach agus an bonn bainte de (duine fásta a ghearrann é)	1	grúpa	ón mbaile	cupán mór trédhearcach a bhfuil poill curtha ina bhonn ag duine fásta
taca seasmhachta don bhuidéal bunoscionn (crúiscín, bonn buidéil breise a gearradh, nó tráidire a bhfuil poll gearrtha ann)	1	grúpa	an seomra ranga	cupán eile nó tobán beag inar féidir an buidéal a chur ina sheasamh
cupán bailiúcháin nó eascra trédhearcach	1	grúpa	an seomra ranga	próca suibhe gloine glan
olann chadáis	1	grúpa	an t-ollmhargadh	píosa d'éadach glan nó de pháipéar cistine
gaineamh nite	1	grúpa	siopa crua-earraí	gaineamh súgartha glan ó thráidire gainimh na scoile
gairbhéal nite nó clocha beaga	1	grúpa	siopa crua-earraí	gairbhéal uisceadáin sruthlaithe nó méaróga beaga glana
páipéar scagtha	1	grúpa	trealamh na scoile	ciorcal páipéir cistine
uisce lábach (créafóg measctha trí uisce i gcrúiscín)	1	rang	lasmuigh	uisce measctha le beagán púdair cócó ionas nach mbeidh an phraiseach chomh gráinneach (ach ní bhlaistear riamh é seo ach oiread)
cupán tomhais nó cupán beag a bhfuil marc líonta air	1	grúpa	an seomra ranga	potaí iógairt atá díreach mar a chéile, líonta go béal
tráidire nó nuachtán ar eagla go ndoirtfí rud	1	grúpa	an seomra ranga	seanmhála plaisteach oscailte amach go cothrom
spúnóga chun na sraitheanna a chur isteach	2	grúpa	an seomra ranga	lámha glana, d'ábhair thirime amháin
nótaí greamaitheacha chun ord na sraitheanna agus na scóir a lipéadú	2	grúpa	an seomra ranga	blúirí beaga páipéir agus téip

Aire don tsábháilteacht

Is daoine fásta amháin a ghearrann na buidéil. Ná blaistear agus ná hóltar uisce scagtha riamh, agus ná cuirtear in aice le béal duine é. Triomaigh aon rud a dhoirtear láithreach; ba chóir do chách a lámha a ní tar éis dóibh uisce lábach agus gaineamh a láimhseáil.

Céimeanna teagaisc

- **Ag tosú:** Coinnigh suas próca amháin d'uisce lábach atá corraithe go maith, agus é sin amháin: gan aon bhuidéal fós. Fiafraigh cad atá fós san uisce nach dteastaíonn uainn, agus meabhraigh dóibh go bhfuil bealaí ar eolas acu cheana chun meascáin a scaradh. Leag béim air seo uair amháin: ní óltar riamh an t-uisce ó scagairí an tseomra ranga.
- **Conas a ghlanann scagaire uisce:** Tabhair sainmhíniú gearr ó bhéal ar gach ceann acu seo: scagaire, dearadh scagaire agus cóireáil uisce, le cabhair an ghrianghraif de na hábhair. Déan plé gasta beirte faoin tsraith a d'fhéadfadh lathach mhín a choinneáil, agus ansin athluaigh an pointe: ní chiallaíonn uisce níos gléine go bhfuil sé inólta.
- **Pleanáil an tástáil chothrom ar na scagairí:** Oscail an acmhainn idirghníomhach 'pleanálaí na tástála cothroime' agus na cártaí gan sórtáil. Tarraing 'dearadh an scagaire' go 'Athraigh', 'gléine' go 'Tomhais', agus 'an méid uisce', 'méid an bhuidéil' agus 'an t-am feithimh' go 'Coinnigh mar an gcéanna', agus iarr ar na daltaí a lámha a chur suas roimh gach tarraingt. Aontaigh an scála gléine 1–5 leis an rang agus fág ar an gclár é. Má tá an t-am gann, is fearr tús abairte amháin don tuar don rang ar fad ná babhta iomlán tuar ó na grúpaí.
- **Tóg do scagaire:** Taispeáin an modh ar feadh dhá nóiméad: an buidéal bunoscionn (an muineál síos) ina thaca os cionn cupáin, bonn tanaí d'olann chadáis curtha isteach le spúnóg, ansin gaineamh, agus lipéad ar nóta greamaitheach. Gan aon uisce a dhoirteadh fós. Agus tú ag dul timpeall, fiafraigh cén fáth an t-ord sin agus cad ba cheart don tsraith íochtair a ghabháil. Scaoil an olann chadáis atá brúite isteach go dlúth mura bhfuil aon rud ag sileadh; cuir bonn d'olann chadáis isteach má thiteann an gaineamh díreach tríd. Caithfidh na dearthaí a bheith difriúil óna chéile; ní úsáidtear ach an trealamh comhroinnte.
- **Tástáil cén scagaire is fearr a ghlanann an t-uisce:** Corraigh crúiscín an ranga, tomhais an méid céanna do gach grúpa, agus cuir tús le gach doirteadh ar chomhartha amháin, le comhaireamh siar amháin bunaithe ar an triail a rinne tú roimh an gceacht. Scríobhtar na scóir ar an nóta greamaitheach ar an mbuidéal láithreach. Cuireann reathaí amháin ó gach grúpa na cupáin i líne ón gceann is lábaí go dtí an ceann is gléine agus fógraíonn sé nó sí an dearadh agus an scór os ard. Fiú má bhlocáiltear scagaire go hiomlán, is sonraí iad sin fós: scríobh síos nár shíl aon uisce tríd agus tabhair scór don bheagán uisce a bailíodh.
- **Taifead na torthaí agus an conclúid:** Ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe amháin: ord na sraitheanna, scór gléine, breathnóireacht amháin, conclúid amháin atá bunaithe ar an bhfianaise ó líne na gcupán, agus smaoineamh amháin chun feabhas a chur ar an scagaire. Cuir béim ar an difríocht idir breathnóireacht agus tátal le tús abairtí: Ba é ár ndearadh... Bhí cuma ... ar an uisce... Léiríonn an fhianaise... An chéad uair eile, dhéanfaimis...
- **Ciall a bhaint as: scagairí agus uisce sa saol mór:** Dírig aird ar na cupáin agus ar na scóir, ní ar na guthanna is muiníní. Tarraing amach ó na daltaí gur minic a choinníonn sraith íochtair mhín píosaí beaga, agus nach n-éiríonn le gairbhéal leis féin de ghnáth. Déan nasc fórasach le lochanna, aibhneacha agus ionaid chóireála uisce na hÉireann: céim fhíor amháin i measc céimeanna eile is ea an scagadh, agus níl inár mbuidéil ach samhail shimplí. Athluaigh arís: ní chiallaíonn uisce glé go bhfuil sé inólta.
- **Machnamh agus slachtú:** Stiúir an glanadh fliuch ar dtús: an t-uisce atá fágtha isteach sa doirteal nó i mbuicéad lasmuigh, an gaineamh agus an gairbhéal ar nuachtán le triomú, glantar

na tráidirí agus an t-urlár, agus níonn gach duine a lámha. Críochnaigh le gach grúpa ag ainmniú rogha dearaidh amháin a choinneoidís agus ceann amháin a d'athróidís.

Cad ba cheart a léiriú

Bí ag súil go bhfaighidh dearthaí ilsraitheacha a bhfuil sraith mhín (olann chadáis nó páipéar) faoin ngaineamh nó faoin ngairbhéal iontu scór níos airde (uisce níos gléine) ná scagairí nach bhfuil iontu ach gairbhéal amháin nó gaineamh amháin. Is minic a théann gaineamh atá ag an mbun síos sa chupán leis an uisce agus go bhfaigheann sé scór íseal: is rud úsáideach é sin, ní teip. Má bhlocáiltear scagaire, bhí sé pacáilte ródhlúth; scaoil an olann chadáis agus tabhair scór fós d'aon leacht a bailíodh. Má fhaigheann scagairí nach bhfuil iontu ach ábhair gharbha scór ard gan choinne, is gnách gur gearr an t-am feithimh a bhí ann nó nach raibh an t-uisce lábach measctha go cothrom. Seiceáil an comhaireamh siar comhroinnte agus ar corraíodh an crúiscín.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Má tá cuma ghlé air, tá sé sábháilte é a ól.** Díriú méar ar an gcupán is gléine agus abair: ní choinníonn ár scagairí ach cuid den lathach a fheictear. Úsáideann fíorchóireáil uisce in Éirinn níos mó céimeanna agus tástáil chúramach: sin an fáth nach mblaisimid ár n-uisce féin riamh.
- **Coinneoidh gaineamh ag an mbun an lathach fós.** Má tá gaineamh imithe síos sa chupán leis an uisce, fiafraigh cad a ligeann na bearnaí is mó tríd, agus cad a choinneodh bonn tanaí d'olann chadáis ar dtús. Déan nasc le fianaise líne na gcupán, seachas léacht a thabhairt.
- **Má dhoirtimid níos mó uisce nó má fhanaimid níos faide, buafaidh ár scagaire.** Téigh ar ais chuig pleanálaí na tástála cothroime: is é an dearadh an t-aon chárta faoi 'Athraigh'. Má bhíonn méideanna uisce nó amanna feithimh éagsúla ann, ní bheidh aon chiall le líne na gcupán.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Cuir ag obair iad le holann chadáis ar dtús, ansin gaineamh, ansin gairbhéal, agus suigh leo ar feadh tamaillín ag bord an mhúinteora chun an t-ord a lipéadú le chéile. • Tabhair tús abairtí ó bhéal dóibh don dialann: Ba é ár ndearadh... Bhí cuma ... ar an uisce... Léiríonn an fhianaise...	• Tar éis líne na gcupán, fiafraigh díobh cén fáth ar chabhraigh a sraith íochtair nó nár éirigh léi, agus iad fós ag obair ar an leathanach céanna sa dialann. • Má chríochnaigh a scagaire go luath agus má tá nóiméid fós fágtha, lig dóibh doirteadh ciúin amháin eile a dhéanamh, ach é a dhéanamh ag tosach an tseomra amháin.	• Doimhnigh na roghanna dearaidh laistigh den trealamh comhroinnte: sraith íochtair níos míne, ord difriúil, nó páipéar scagtha más mian leo, ach fós le buidéal amháin agus an méid céanna uisce á dhoirteadh. • Déanann na daltaí a chríochnaíonn go tapa sceitse d'ord sraitheanna feabhsaithe ar an leathanach céanna sa dialann agus luann siad conas a dhéanfaidís cinnte gur tástáil chothrom a bheadh san aththástáil.

Nasc trasna an churaclaim

Déan nasc leis an Tíreolaíocht: is minic a thosaíonn uisce sconna in Éirinn i loch, in abhainn nó i dtaiscumar in aice láimhe sula dtéann sé trí ionaid chóireála agus trí phíopaí.